

“Literatūra ir retorika”

“Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiose programose” nurodoma, kad svarbiausias lietuvių kalbos mokymo uždavinys yra siekti, kad mokiniai “ugdytųsi kalbinius, komunikacinius ir kūrybinius gebėjimus įvairiais būdais vartoti rašytinę ir sakytinę kalbą, suvoktų kalbėjimo (rašymo) tikslus, paskirtį, adresatą” (p. 172). Todėl jau nuo III – IV klasės nurodoma ugdyti monologinę kalbą (p. 185 – 186), nuo V – VI klasės – mokytis naudotis informacijos šaltiniais (p. 187), VII – VIII klasėje akcentuojamas klausymo mokymas (p. 191), o IX – X klasėje – iškalba (pagrindiniai retorikos principai), mokymas kurti įvairaus pobūdžio tekstus, aiškiai suvokiant paskatas ir tikslą, numatant adresatą, įvertinant savo ir adresato lūkesčius (p. 195), XI – XII klasėje – toliau puoselėjama skaitymo kalbėjimo ir klausymo kultūra, mokoma skaityti pranešimą, paskaitą, atlikti interviu, informuoti (p. 199).²

Dar pradinėse klasėse mokiniai skatinami lavinti sakytinę kalbą. Mokykloje jiems kasmet diegiami pagrindiniai retorikos principai, padedantys mokytis bei ugdantys asmenybę, gebančią rišliai reikšti savo nuomonę, argumentuojančią savo teiginius, diskutuojančią, mokančią ne tik kalbėti, bet ir klausyti. Mokymo procese dažnai vyksta tarpdalykinė ir vidinė integracija. Šiame darbe bandysime stabtelėti ties literatūros ir kalbos ugdymo sąsajomis. Pasirinkę literatūrinio teismo metodą, apžvelgsime literatūros ir retorikos integracijos galimybes.

Klasikinis graikiškasis retorikos apibrėžimas sako, jog tai – *įtikinimo menas* (juo rėmėsi Gorgijas, Isokratas, Platonas, Aristotelis ir kiti). **Retorika** (gr. *rhētorikē* – *iškalbos menas*), yra *monologinio kalbėjimo menas*, jo teorija ir praktika. Retorikos objektas – įvairios žodinės komunikacijos sąlygos ir formos. Retorika – tai mokslas apie įtikinimo būdus, taikomus ne tik iškalbos, bet ir visokiausio žanro tekstams, kurių autoriai siekia efektyvios arba paveikios komunikacijos.²

Retorikos *tikslas* yra paveikti klausytojų (ar skaitytojų) protą, valią, jausmus ir priversti klausytojus patikėti tuo, kas sakoma.

Skiriami penki klasikinės retorikos teorijos mokslai:

1. Invencija – argumentų ir įtikinimo būdų radimo mokslas.
2. Dispozicija – tikslingas ir logiškas teksto išdėstymo ir sukomponavimo mokslas, atsižvelgiant į jo rūšį, žanrą, kalbėjimo situaciją, tikslus ir būsimą auditoriją.
3. Elokucija – kalbinio ir stilistinio teksto parengimo mokslas.
4. Memorija – atminties lavinimo mokslas.

5. Akcija – balso, tarsenos, intonacijų moduliavimo, akcentų, laikysenos, gestų, mimikos mokslas.

Literatūra ir kalba, kaip ir kitos disciplinos, iš retorikos perėmė daug sąvokų, metodų. Retorikos ir kalbos ryšys yra tiesioginis, nes *retorika ugdo kalbos taisyklingumą, moko aiškaus, paveiklaus ir estetiško kiekvienos minties parašymo ir pasakymo*.¹

Bendraudamas žmogus vartoja kelių rūšių priemones:

VERBALINES		NEVERBALINES	
Sakytinę ir rašytinę kalbą	Balso moduliacijas: • intonacijas, • pauzes, • loginius kirčius	Kūno išraišką: • laikyseną, • gestus, • mimiką, • žvilgsnį, • juoką, • ašaras.	Sutartinius ženklus: • Morzės abėcėlę, • kelio ženklus, • simbolius ir kt.

Kalbėjimas esti viešasis ir privatus. Dažnai viešajai kalbai nusakyti yra vartojamas sakytinės kalbos terminas, tačiau ne visi šias sąvokas tapatina teigdami, kad sakytinė kalba platesnė, nes apima ir šnekamąją kalbą. Pasak R. Koženiauskiene, viešoji kalba yra oratoriaus (lot. k. orator – kalbėtojas, sakytojas) monologas tam tikra tema, skirtas iš anksto organizuotai klausytojų grupei. Ji sakoma tiesiogiai su jais kontaktuojant konkrečioje vietoje, tam tikra proga, nustatytu laiku.³

Viešoji sakytinė kalba derina įvairias kalbėjimo funkcijas, todėl ji yra tarsi pusiauukelėje tarp dalykinio, buitinio ir meninio kalbėjimo. Taigi ji perima ir sintetina joms būdingas stilistines ypatybes:

Dalykinė kalba: ▪ logiškumas, ▪ tikslumas, ▪ aiškumas, ▪ glaustumas, ▪ išsamumas, ▪ objektyvumas.	Buitinė kalba: ▪ paprastumas, ▪ emociingumas, ▪ konkretumas, ▪ vaizdingumas, ▪ subjektyvumas.	Meninė kalba: ▪ individualumas, ▪ vaizdingumas, ▪ konkretumas, ▪ skambumas, ▪ emociingumas, ▪ daugiareikšmiškumas, ▪ subjektyvumas.
Viešoji kalba: ✓ aiškumas, ✓ grynumas, ✓ glaustumas, ✓ logiškumas, ✓ įtikinamumas, ✓ konkretumas, ✓ paprastumas, ✓ tinkamumas, ✓ estetiškumas, ✓ taisyklingumas, ✓ kalbos tinkamumas ir gyvumas, ✓ kito žmogaus reakcijos stebėjimas.		

Pagal tematiką, tikslus, vietą, oratoriaus veiklos sritį buvo įvairiai skirstomos viešosios kalbos. Jos gali būti skirstomos į tokias rūšis:

akademinės kalbos (tikslas – informuoti arba mokyti) pranešimas, referatas, pamoka, paskaita;

juridinės kalbos (tikslas – įtikinimas (kaltinimas arba gynimas)) prokuroro, advokato, kaltinamojo kalbos;

politinės kalbos (tikslas – agituoti arba informuoti) diplomatinės, mitinginės, agitacinės kalbos;

socialinės buitinės (tikslas – išaukrinti ar pasmerkti įvykį arba asmenį) tai privačios aplinkos kalbos;

teologinės bei proginės kalbos (tikslas – išaukstinimas ar pasmerkimas) pamokslai, sutuoktuvių, laidotuvių kalbos, padėkos, tostai.

Viešosios kalbos teksto funkcija – informacinė, apeliacinė ir estetinė (dažnai jos susipina).

Informuoti, apeliuoti į klausytojo jausmus, gebėti aiškiai, sklandžiai, išmintingai, šmaikščiai, su įsijautimu ir įkvėpimu kalbėti reikia ir literatūriniame teisme, kuris iliustruoja literatūros ir retorikos integraciją.

Tai kas yra literatūrinis teismas? Jis dažnai vadinamas teatralizuotu disputu, kuris yra pamokos dramaturgijos kulminacija.

Literatūrinis teismas skatina mokinių savarankišką mąstymą, kritišką požiūrį. Pasak J.Norkaus “Literatūriniai teismai turi pirmiausia kultūrinės ir visuomeninės reikšmės: čia mokiniai gerai išnagrinėja patį kūrinį”.¹

Tai aktyvi teatralizuotos pamokos forma.

Kiekvienam skaitytojui skiriamas vaidmuo (kaltinamasis, liudytojas, advokatas, prokuroras, teisėjas ir t.t.). Kiekvienas imasi kūrinio, turėdamas specifinį skaitymo planą, taigi kiekvienas kūrinį perskaito skirtingai, pagal jam būdingą požiūrį.

Teismo procesas vyksta laikantis būtino iškilmingumo.

Literatūrinis teismas sintetina kelias pamokos formas: vaidmeninį žaidimą, inscenizaciją ir disputą imituojamo teismo procese. Teismas – pagal tam tikrą scenarijų vykstanti pamoka, kuri teismo dalyvių vaidmenų santykiais ir rimties atmosfera jau savaime sukelia literatūrinio spektaklio įspūdį, kurį praturtinti gali svarbiausių kūrinio epizodų inscenizacija, padedanti vaizdžiai iliustruoti teismo personažo poelgius, galinti paliudyti svarstomų faktų “patikimumą”. Tuomet epizodinės inscenizacijos, įterptos į teismą, iliustruoja kūrinio veikėjų interpretacijas. Beje tai leidžia į pamoką įjungti kuo daugiau mokinių kaip aktyvių kūrinio skaitytojų ir teismo dalyvių.

Literatūrinis teismas dėl savo specifikos rekomenduojamas aukštesnio koncentro klasėse, nors yra mokytojų, taikančių šį metodą ir penktose, šeštose klasėse. (Nėra taisyklės be išimties, galų gale kiekvienas mokytojas sprendžia kaip jam vesti pamoką).

Svarbiausi būtini literatūrinio teismo personažai:

- ❖ kaltintojas (jo kalba rengiama ioš anksto, turi pasižymėti argumentacijos logika, nuoseklumu, išbaigtumu);
- ❖ gynėjas (taip pat iš anksto parengiama kalba, atremianti kaltintojo argumentus bei ją papildanti improvizuotais intarpais);
- ❖ liudytojai.
- ❖ teiamasis (nors jo gali ir nebūti).

Svarbu mokiniams pabrėžti, kad *negalima nutolti nuo kūrinio teksto ir jo neiškraipyti kalbančiojo naudai*, nepamiršti, kad tai – literatūrinio teismo procesas, kuriame

operuojama pasakotojo vardu, atskleidžiamas autoriaus požiūris, išryškėja meninė erdvė ir laikas.

Pamokos planas (1)

Tikslai – suvokti teksto sandaros prasmę;
lavinti monologinės kalbos įgūdžius;
suvokti literatūros ir retorikos sąsajas;
siekti, kad mokiniai suvoktų literatūrinio teismo principus.

Pamokos tipas – pasiruošimas literatūriniam teismui.

Metodai – minčių lietus, mokytojo aiškinimas, pokalbis, grupinis ir individualus darbas, mozaikos dėlionė.

Mokymo priemonės – 11/12 klasės vadovėlis, vaizdinės priemonės.

Literatūra - Ruseckienė L. Literatūros pedagogikos studijos. V., 2001.

Nauckūnaitė Z. Iškalbos mokymas. K., 1998.

Koženiauskienė R. Retorika. V., 2001.

Pamokos situacija.

Mokiniai yra perskaitę V. Krėvės dramą “Skirgaila”. Prieš tai vykusiose pamokose buvo detaliai išanalizuotas šis kūrinys.

Pamokos eiga.

Kas yra retorika? Prisimenami pagrindiniai retorikos principai, pagrindinės sąvokos.

Adresatas ir adresantas. Monologas ir polilogas. Viešoji kalba. Mokiniai supažindinami su viešosios kalbos struktūra, ypatybėmis.

Įžangos funkcijos:

1. Sudominti klausytojus;
2. Sukelti jų pasitikėjimą;
3. Parodyti temos svarbumą;
4. Pasakyti pagrindinę mintį;
5. Apžvelgti pagrindinius teiginius.

Pabaigos funkcijos:

1. Signalizuoti pabaigą;
2. Akcentuoti pagrindinę mintį;
3. Apibendrinti;
4. Sustiprinti klausytojų emocijas ir pakviesti veikti.

Prisimenamos ne tik rišlaus kalbėjimo, bet ir tinkamo klausymosi taisyklės (tylėk, kai kitas kalba; nepertrauk pašnekovo; parodyk susidomėjimą; parodyk, kad supratai, apie ką yra kalbama). (13 min.)

Pasitikėjimo žaidimas ant stalo. (5 min.)

Mozaikos dėlionė – parašyti eilės tvarka pateiktus sakinius. Tekstas turi būti rišlus. Neužmiršti teksto sandaros. (12 min.)

Literatūrinio teimo schemos aiškinimas ir vaidmenų paskirstymas, namų darbų uždavimas. (15 min.)

Pamokos planas (2)

Tikslai: Įtvirtinti mokinių įgytas žinias;
 Praktiškai pritaikyti mokinių įgytas žinias;
 Surengti literatūrinį teismą;

Pamokos tipas – literatūrinis teismas.

Metodai – literatūrinis teismas, darbas pagal paskirstytus vaidmenis.

Mokymo priemonės – 11/12 klasės vadovėlis

Literatūra - Ruseckienė L. Literatūros pedagogikos studijos. V., 2001.

Nauckūnaitė Z. Iškalbos mokymas. K., 1998.

Koženiauskienė R. Retorika. V., 2001.

Pamokos situacija.

Mokiniai praeitą pamoką pakartoja retorikos pagrindines sąvokas ir jos principus, aptaria viešąsias kalbas, jų ypatybes. Tada mokiniai supažindinami su literatūrinio teismo sąvoka, aptariama jo struktūra pagal mokytojos pateiktą schemą. Po to mokytoja tam tikriems mokiniams paskiria vaidmenis ir jie 1 savaitę ruošiasi savarankiškai (parengia kalbą pagal paskirtą vaidmenį).

Literatūriniam teismui bus skiriamos 2 literatūrinės pamokos. Mokytojas pasirūpina, kad jos vyktų viena po kitos.

Pamokos eiga.

Literatūrinis teismas

Schema

Veikėjai:

Teisėjas

Prisiekusieji

Teismo sekretorė

Jų funkcijos:

Veda teisminį tyrimą. Skelbia nuosprendį.

Pasitarę skelbia verdiktą (kaltas – nekaltas).

Skelbia teismo pradžią ir pabaigą, kviečia

Gynėjas (advokatas)

Kaltintojas (prokuroras)

Kaltinamasis (teisiamasis)

Liudytojai:

Liudytojus, skaito kaltinamąją išvadą, rašo protokolą.

Dalyvauja šalių ginčiuose, sako ginamąją kalbą.

Palaiko kaltinimą, pareiškia savo nuomonę dėl bausmės.

Duoda parodymus dėl jam pateikto kaltinimo, turi teisę į paskutinį žodį (po šalių ginčų).

Prisieikia, kad teisingai liudys, liudija (individualiai).

Už Skirgailą

- Daugaila
- Butrimas
- Skurdulis
- Davainis

Prieš Skirgailą

- Stardas
- Henrikas Mazovietis
- Vartenbergas
- Ona Duonutė
- Oligė
- Keleris
- Jonas Skarbekas
- Jonas iš Bychovo
- Zindramas iš Maskovicų

Už Skirgailą:

Daugaila:

- Aš, kunigaikščio Skirgailos karavadas, ištikimas jo tarnas. Mano pareiga ir garbė reikalauja tarnauti savo valdovui. Jame matau savo vadą, gimtojo krašto gynėją.

Taip, jis norėjo mus, lietuvius, paversti savo audringų aistrų įrankiu, bet vis tiek jį mylim ir gerbiu kaip valdovą. Jis gimė valdovu ir likimas jam lėmė mus valdyti.

Ir ne veltui atvyko vokiečiai ir lenkai vienu metu. Jie iš anksto buvo susitarę, pikta sumanę prieš mūsų valdovą ir Lietuvą.

Butrimas:

- Aš, Lietuvos bajoras, myliu tėvų kraštą. Tikrai nedorai pasielgėm, paniekinę senus dievus, bet pasielgėm, kaip protas reikalavo. Juk visų mūsų gyslose vienodai tėvų kraujas tvaksi ir keršto reikalauja.

Mūsų valdovas, kunigaikštis Skirgaila, išsižadėjo senų dievų, nes taip reikėjo. Jis rūstus, bet teisingas. Jis myli savo tautą.

Prieš Skirgailą:

Stardas:

- Aš, vaidila, kunigaikščio protėvių, tėvų senųjų dievų ištikimas tarnas. Kai išgirdau, kad dievai kunigaikščiui Skirgailai suteikė galią mūsų šaly, viltimi pasprogo mano širdis. Aš tikėjau, kad vėl atgims senovės garsi

gadynė. Taip troškau, kad kunigaikštis elgtųsi, kaip liepia jam širdis, kaip dera garsiųjų tėvų ainams. Keršto gaisro nepajėgiau pakurti jo krūtinėje. Nustojau groti kanklėmis, nes jų muzika nebežavėjo kunigakščio sielos.

Aš tėvynei liksiu ištikimas, kad ir vienui vienas būsiu.

Henrikas Mazovietis:

- Esu Jogailos pasiuntinys.

Didelę klaidą padarė karalius Jogaila, kad, su mumis nepasitaręs, pavedė kunigaikščiui Skirgailai Lietuvą valdyti. Kam viešpats dievas valstybės vairą patikėjo, tam turi ne vyro ir moters laimė rūpėti, bet tėvynės šventos bažnyčios nauda.

Netinkamai mus priėmė kunigaikštis Skirgaila tokio rango svečius, kaip mes. Aš kunigaikštis, aukštos bažnyčios dignitorius ir svarbiausias karaliaus Jogailos patarėjas. Taip priimdamas mane kunigaikštis Skirgaila, įžeidė šventosios bažnyčios ir lenkų karaliaus garbę.

Reikėjo pakreipti į dievą ir šventą mūsų tikybą Lietuvos valdytojo sielą, kurios dievo malonė nėra patelietusi.

Vartenbergas:

- Esu kryžiuočių ordino pasiuntinys, kurio neliečiamybės teisę saugoja visos krikščioniškos tautos ir net stabmeldiškos! Tesužino visas pasaulis apie kunigaikščio Skirgailos pasielgimą, ir tekrinta gėda jam ir visai lietuvių tautai. Mūsų galingasis ordinas mokės tinkamai palaikyti savo pasiuntinių garbę. Nelaiminga toji šalis, toji tauta ir tie josios valdovai, kuriuos jis patrauks atsakomybėn už įžeidimą.

Reikalavau kunigaikščio Skirgailos, kad man pasakytų, kuo sukėliau jo rūstybę. Apkaltino jis mus savo sužadėtinės vogimu, o buvo juk atvirkščiai – jisai Lydos kunigaikštystę paėmė nelaisvėn.

Ordino riterius baudžia tik patsai ordinas. Taip, Keleris įžeidė viešnagystės pareigą, bet neturėjo teisės kunigaikštis jį nubausti!

Kaltintojo (prokuroro) kalba:

- Kaltinamasis, kunigaikštis Skirgaila, Lietuvos valdovas daug kuo nusikalto. Netinkamai jis priėmė garbingiausius savo svečius, nesilaikė viešnagystės nuostatų. Tuo įžeidė karaliaus Jogailos pasiuntinį, tuo pačiu ir patį karalių, nepriimdamas kaip dera Lietuvos valdovui. Taip pat ir lenkų, vokiečių riterių jis nepriėmė svetingai. Kokia nepagarba! Kokia gėda Lietuvos valdovui ir visam jo praeityje buvusiam stabmeldiškam, o dabar krikščioniškam kraštui!

Kas įžeidžia krikščioniškus riterius, nesvarbu, ar lenkus, ar vokiečius, tas įžeidžia visus krikščionis. Kaip sunkiai nusidėjo kunigaikštis Skirgaila! Nors jis – Lietuvos valdovas, bet neturėjo teisės nubausti vokiečių riterių Kelerį. Nubausdamas šį riterį, kunigaikštis Skirgaila nusižengė visai krikščioniškai tautai. Tam nėra pateisinimo. Sunkiai nusikalto šis stabmeldžių valdovas.

Gynėjo (advokato) kalba:

- Kunigaikštis Skirgaila, Lietuvos valdovas, išsižadėjo senųjų stammeldiškų dievų, bet tai tik Lietuvos naudai. Jis myli savo tėvynę, tautą, todėl dėl visų ramybės, leido apkrikštyti savo gimtąjį kraštą. Jis buvo priverstas nusileisti krikščioniškajam pasauliui, bet išliko išdidus ir nepasiekiamas.

Kunigaikščiui Skirgailai sunku buvo aptramdyti savo dvasią. Juk tuomet jis turėjo pagarbiai elgtis su tais, kurie dar vakar buvo lietuvių mirtingiausi priešai. Su tuo jam susitaikyti reikėjo laiko, bet lenkai ir vokiečiai savo intrigomis kiršindami, neleido tai neapykantai priešams nusiūgti.

Taip, kunigaikštis Skirgaila trumpam pasidavė savo aistroms, bet iki tol jis siekė vien tik gero savo tautai. Jis buvo vienas kovoje su visais ir visur. Per didelę atsakomybę jį trumpam palaužė ir jis nusikalto tik tuo, kad gelbėjo ne tik savo, bet ir tautos garbę. Juk vokiečių riteris Keleris kėsinosi ne tik į jo žmonos, jo pačio, bet ir Lietuvos garbę. Kunigaikštis Skirgaila gynė Lietuvos garbę.

Teisiamojo kalba (Skirgaila):

- Aš, kunigaikštis Skirgaila, Lietuvos valdovas myliu Lietuvą ir skaldyti ją dalimis niekam neleisiu, nei broliui Jogailai, nei Kęstučio sūnui! Jeigu žinotau, kad jie geriau sugebės jos garbę išlaikyti, aš užleistau jiems savo nietą. Bet kol kas aš to nežinau, aš niekam neužleisiu Lietuvoj nei vienos pėdos. Aš gero noriu tiems, kurie čia gyvena, ir siekiu jo, kaip moku.

Aš visuomet noriu gero, bet nemoku jo pasiekti. Ką aš manau, kad gera yra, visuomet pasirodo, kad pikta, ir nežinau kaip. Man sunku taip kalbėt su jumis, kaip aš kalbu, bet kaip kitaip pasielgti, aš nežinau.

Perkūnas manęs neišgirs, o kitiems dievams melstis aš nenoriu. Aš ir be to esu niekšas, kad žmonių aivaizdoje priverstas esu gerbti nepakenčiamos tautos pikta ir neteisingą dievą, todėl, kad per jį krauju paplūkusi mūsų Lietuva, kad kalaviju ir ugnimi privertė mus jam nusilenkti. Ir dar kalba, kad aš turiu jį geru dievu vadinti!

Lenkų popai? Jie vergai, ir meluoja kaip vergai savo viešpačio naudai, ar gal ir jie nieko nenusimano. Argi nesuvokiat, tai niekšingas dievas ir begėdiško darbo iš mūsų reikalauja. Bet aš vis dėlto tikiu, kad atsiras jėga, kuri nugalės šitą dievą, bet kas ji, kur yra, ir kaip tatai įvyks, aš nežinau. O, jeigu aš žinotau!

Lietuvoje visi turi daryti, kaip aš liepiu, ir valdovo erzinimas į gera neveda. Lietuvos valdovas pats teisia tuos, kurie jam prasikalto, ir kitų teisėjų nereikia.

Seniai praslinko tie laikai, kada lenkas draugavo su vokiečiu.

Nuo to meto, kai Stardas atsižadėjo senų dievų ir mirdamas naują pagerbė, aš nebetikiu nei dievais, nei žmonėmis. Aš vien sau gero ieškau ir daugiau niekam.

Aš visuomet klysdavau, kai maniau apie žmones ar pikta, ar gera. Todėl aš labai nuvargau ir noriu atsiilsėti. Aš ilgai apie tai esu mąstęs. Valdymo našta tepasiima savo pečiams Kęstučio sūnus – jam vienam tik tegaliu užleisti savo vietą, bet ne Jogailai ir ne kuriam kitam broliui. Patsai aš užsidarysiu paveldėtoje iš tėvo pily, kad nematytai ir negirdėtai nieko...

Aš supratau, kad aš vienas, ir nėra man draugų. Aš kiekvieną darbą iki galo nudirbu ir kerštą irgi.

Prisiekusieji eina pasitarti. Jiems pasitarus ir pranešus savo verdiktą, teisėjas išeina priimti nuosprendį.

Po pertraukėlės teisėjas paskelbia nuosprendį.

Teismo posėdis baigtas.

Jei pamokos metu lieka laiko, galima būtų aptarti ką tik įvykusį literatūrinį teismą. (Jei nelieta laiko – pamokos aptarimas vyksta kitos pamokos pradžioje).

Skatinti savikritiką, nuomonių išsakymą.

Mokytojo vertinimas.

Pamoka baigta.

Išvados

1. Retorika ir literatūra yra labai glaudžiai susijusios.
2. Ši sąsaja ypač išryškėja lietuvių kalbos pamokose taikant literatūrinio teismo metodą.
3. Literatūrinis teismas:
 - lavina sakytinės kalbos įgūdžius;
 - moko mokinius kritiškai vertinti perskaityto kūrinio probleminę situaciją;
 - skatina mokinius įsigilinti į kūrinį įvairiais aspektais.
4. Literatūrinis teismas – savarankiško ir grupinio darbo sintezė.
5. Literatūrinis teismas turi būti planuojamas iš anksto, skiriant tam tikrus vaidmenis mokiniams.
6. Šio tipo pamokos pabaigoje patartina aptarti įvykusį literatūrinį teismą.

Literatūra

1. Ruseckienė L. Literatūros pedagogikos studijos. V., 2001.
2. Nauckūnaitė Z. Iškalbos mokymas. K., 1998.
3. Koženiauskienė R. Retorika. V., 2001.